

هیجان در نظر رابینز^۱ (۱۳۸۹) عبارت است از احساس شدید نسبت به کسی یا چیزی که در نتیجه یک رویداد بروز می‌کند و سریع از بین می‌رود.

۱-۶-۳. هوش هیجانی

واژه‌نامه آکسفورد هوش هیجانی را توانایی مراقبت و کنترل هیجان‌های خود و دیگران، تمایز بین هیجان‌های مختلف به‌علاوه برچسب مناسب زدن به آنها و کاربرد اطلاعات هیجانی برای هدایت فکر و رفتار تعریف می‌کند (محبوبه پور کرمان، ۱۳۹۳، ص ۱۲).

گلمن (۲۰۲۱) هوش هیجانی را به توانایی فرد در حفظ انگیزه خود، پایداری در مقابل ناملایمات، کنترل تکانه‌های خود، به تعویق‌انداختن ارضای خواسته‌های خود جهت رسیدن به یک هدف، تنظیم حالت روحی خود، امیدوار بودن و داشتن قدرت همدلی با دیگران تعریف کرده است.

با وجود تعاریف متنوع از هوش هیجانی، اما آنچه همه روان‌شناسان بر آن اتفاق نظر دارند این است که هوش هیجانی، توانایی شناخت و کنترل هیجانات خود و دیگران و برقراری ارتباط اجتماعی مؤثر می‌باشد.

۱-۶-۴. شخصیت

«شخصیت»^۲ یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم در روان‌شناسی است و به مجموعه‌ای نسبتاً پایدار از الگوهای هیجانی، انگیزشی، شناختی و رفتاری گفته می‌شود که شیوه‌ی سازگاری فرد با محیط را تعیین می‌کند (شولتز و شولتز^۳، ۲۰۱۷). به‌نظر فیست و فیست^۴ (۲۰۱۸) شخصیت یک سازمان واحد و نسبتاً پایدار از صفات و فرایندهای روان‌شناختی است که الگوهای متمایز رفتار، افکار و احساسات را شکل می‌دهد. لارسن و باس^۵ (۲۰۱۸) نیز شخصیت را مجموعه‌ای از سازه‌های درونی، صفات و گرایش‌هایی تعریف می‌کنند که پایدار بوده و بافت رفتاری فرد را در موقعیت‌های مختلف مشخص می‌سازند. فروید^۶ (۱۹۲۳) شخصیت

1 Stephen P. Robbins

2 Personality

3 Schultz, D. P., & Schultz, S. E

4 Feist & Feist

5 Larson & Buss

6 Freud

فرهنگ توصیفی روان‌شناسی (برونو^۱، ۱۳۷۲) در تعریف اصطلاح هوش می‌نویسد: «هوش را می‌توان توانایی شخص برای تفکر و عملکرد منطقی و معقول تعریف کرد. در کار بالینی، هوش با آزمون‌های توانایی برای حل مسائل و ساختن مفاهیم با استفاده از کلمات، ارقام، سایر نمادها، الگوها و ابزار غیر کلامی سنجیده می‌شود». هوش، به معنای توان بیولوژیکی برای تحلیل نوع خاصی از اطلاعات به روشی معین است (گاردنر^۲، ۲۰۰۰ ص ۳۲). از نظر وکسلر^۳ (۱۹۳۹ ص ۳) هوش عبارت است از ظرفیت کلی فرد برای انجام هدفمندانه کارها، تفکر عاقلانه، و کنار آمدن مفید با محیط. از نظر استنبرگ و سالتز^۴ (۱۹۸۲ ص ۲۴) هوش بر اساس رفتار انطباقی و هدفمند تعریف می‌شود و رفتار هوشمندانه تاحد زیادی تحت تأثیر هنجارهای فردی یا اجتماعی می‌باشد.

۱-۶-۲. هیجان

هافمن^۵ (۲۰۱۶) معتقد است: «هیجان عبارت است از یک تجربه چندبعدی که با سطوح مختلفی از برانگیختگی و درجاتی از خوشایندی و ناخوشایندی مشخص می‌شود و همراه با تجارب ذهنی، احساسات جسمانی و تمایلات انگیزشی مرتبط است که با عوامل بافتی و فرهنگی در هم آمیخته شده و میتوان آن را تا حدودی با استفاده از فرآیندهای درون فردی و بین فردی تنظیم کرد». خداپناهی (۱۳۸۴، ص ۴) در تعریف «هیجان» آورده است: «هیجان به عنوان مجموعه‌ای از تعامل بین عوامل فاعلی و عینی مرتبط با نظام عصبی هورمونی تلقی می‌گردد که با جلوه‌های عاطفی، تغییرات زیستی و شناختی همراه است و در برخی زمینه‌ها، از انگیزش متمایز است. مهم‌ترین مبنا برای تمییز آنها این است که معمولاً هیجان‌ها به واسطه محرک‌های بیرونی برانگیخته میشوند و با جلوه‌های عاطفی و هیجانی همراهند، در حالی که انگیزه‌ها بیشتر تحت تأثیر محرک‌های درونی قرار دارند و با فعالیتهای هدفدار مشخص میشوند».

¹ Frank J. Bruno

² Howard Gardner

³ David Wechsler

⁴ Robert J. Sternberg & Andrew Salter

⁵ Martin L. Hoffman

سلیمانی، در دسترس نیست. این تحقیق می‌تواند شکاف موجود در این زمینه را پر کرده و درک بهتری از چگونگی استفاده از هوش هیجانی در رهبری‌های استراتژیک در شرایط جنگی و بحران‌ها به دست دهد.

الگوبرداری برای نسل‌های آینده: شهید سلیمانی نه تنها در عرصه نظامی، بلکه در مسائل اجتماعی و انسانی نیز الگو بوده است. بررسی هوش هیجانی ایشان می‌تواند به عنوان یک الگوی مدیریتی برای رهبران آینده، به‌ویژه در شرایط بحرانی و پیچیده، مورد استفاده قرار گیرد.

ترویج فرهنگ مقاومت و پیشرفت: این تحقیق می‌تواند برای نسل‌های آینده و محققان علاقه‌مند به تاریخ و رهبری مفید باشد. درک ویژگی‌های شخصیتی شهید سلیمانی از جنبه روان‌شناسی، می‌تواند زمینه‌ساز ترویج فرهنگ مقاومت، پایداری و کارآمدی در مدیریت بحران باشد.

در نهایت، این تحقیق می‌تواند به طور شفاف و مستند نشان دهد که چگونه مؤلفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید سلیمانی در موفقیت‌های فردی، اجتماعی، نظامی و رهبری ایشان نقش داشته و چه درس‌هایی برای استفاده در شرایط کنونی دارد.

۱-۴. اهداف پژوهش

هدف اصلی: شناسایی مؤلفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید سلیمانی

هدف فرعی: بررسی میزان روایی محتوای مؤلفه‌های هوش هیجانی سردار سلیمانی

۱-۵. سؤالات پژوهش

سؤال اصلی: مؤلفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید سلیمانی کدام‌اند؟

سؤال فرعی: مؤلفه‌های هوش هیجانی سردار سلیمانی از چه میزان روایی محتوا برخوردارند؟

۱-۶. مفاهیم پژوهش

۱-۶-۱. هوش

یک مدیر جهانی توانست جبهه مقاومت را با حداکثر کارایی و اثربخشی، راه اندازی، سازماندهی و به کارگیری کند. بررسی ابعاد مدیریتی او به عنوان میراث گرانبهای باقی مانده از آن شهید می‌تواند الگویی برای ادامه راه او قلمداد شود (بیات و سیدطباطبایی، ۱۳۹۹).

این تحقیق در نظر دارد تا با بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید حاج قاسم سلیمانی به عنوان یکی از مهم‌ترین قهرمانان ایران و جهان اسلام، الگویی عملی برای دستیابی به هوش هیجانی معرفی و تبیین نماید. از آن جا که تا کنون هیچ تحقیق و مقاله علمی به بررسی مساله مهم هوش هیجانی در شخصیت حاج قاسم سلیمانی پرداخته است، اهمیت پرداختن به این پژوهش روشن می‌شود.

۱-۳. ضرورت پژوهش

شهید سردار قاسم سلیمانی یکی از برجسته‌ترین شخصیت‌های تاریخ معاصر ایران است که تأثیرات عمیقی در سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای و جهانی داشته است. شناخت ابعاد مختلف شخصیتی ایشان، به‌ویژه در حوزه‌های روان‌شناسی و هوش هیجانی، می‌تواند الگویی مناسب برای بررسی ویژگی‌های مدیریتی و رهبری در شرایط پیچیده و بحرانی باشد. بررسی دقیق ویژگی‌های روان‌شناختی ایشان، می‌تواند نقش مهمی در تحلیل موفقیت‌ها و چالش‌های ایشان در عرصه‌های مختلف ایفا کند.

اهمیت هوش هیجانی در رهبری و مدیریت: هوش هیجانی به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در موفقیت‌های فردی و حرفه‌ای، به‌ویژه در رهبری‌های مؤثر و تصمیم‌گیری‌های استراتژیک در شرایط فشار و تنش، شناخته می‌شود. بررسی مولفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید سلیمانی می‌تواند به درک عمیق‌تری از چگونگی تعامل ایشان با بحران‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و رهبری در عرصه‌های مختلف کمک کند.

کمبود تحقیقات مرتبط با هوش هیجانی در شخصیت‌های تاثیرگذار سیاسی و اجتماعی: با وجود تحقیقات گسترده‌ای که در زمینه هوش هیجانی انجام شده، مطالعات خاصی درباره ارتباط هوش هیجانی با شخصیت‌های برجسته نظامی و سیاسی ایران، به‌ویژه شهید

موفق خواهد بود. بار-آن (۱۹۹۷) هوش هیجانی را به پنج مقوله اصلی و ۱۵ زیرمؤلفه تقسیم می‌کند: ۱. مقوله درون‌فردی، به معنای توانایی آگاهی از خود و بیان هیجانات، با زیرمؤلفه‌های: خودآگاهی هیجانی، ابراز هیجانی، ابراز وجود، عزت‌نفس، خودشکوفایی. ۲. مقوله بین‌فردی، به معنای توانایی برقراری روابط سالم و همدلانه با زیرمؤلفه‌های: همدلی، روابط بین‌فردی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی. ۳. مقوله سازگاری به معنای توانایی مقابله با تغییرات و حل مسئله با زیرمؤلفه‌های: واقعیت‌سنجی، انعطاف‌پذیری، حل مسئله. ۴. مقوله مدیریت استرس به معنای توانایی تحمل فشار و کنترل هیجان با زیرمؤلفه‌های: تحمل استرس، کنترل تکانه. ۵. مقوله خلق عمومی به معنای نگرش مثبت و انگیزه در زندگی با زیرمؤلفه‌های: شادمانی و خوش‌بینی (حمزه‌گان، ۱۳۸۳).

از آن جا که الگوپذیری و تأثیر الگو بیش از بقیه روش‌های تربیتی فراگیر بوده و تمام ابعاد زندگی انسان را تحت شعاع قرار داده است باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. اگر الگوهای مطلوب از نظر اسلام و نکات تربیتی که در زندگی الگوها وجود دارد برای مرتبی بیان نگردد، حتماً به الگوهای فاسد گرایش پیدا کرده و به سمت وسوی آن‌ها می‌رود (اخلاصی و نقوی، ۱۴۰۱).

همچنین موقعیت‌های مختلف زندگی، انسان‌ها را در معرض یادگیری و رشد و خلاقیت قرار می‌دهد. زندگی جهادی نیز از موقعیت‌هایی است که زمینه رشد و کمال انسان در ابعاد مختلف را فراهم می‌آورد. رفتار عملی شهید سلیمانی می‌تواند الگوی تربیت جهادی را ارائه نماید. الگویی که نیاز جامعه امروز ما برای نقش‌آفرینی در دنیای کنونی و تمدن‌سازی است (خلیلی، رحمانی، ظریف و موسوی، ۱۴۰۱). از طرفی سردار سلیمانی یکی از محبوب‌ترین چهره‌های انقلاب اسلامی و نماد مبارزه با نظام سلطه و ظلم جهانی شناخته می‌شود (پنجه‌که، باغبانی و بدیع ارشادی، ۱۴۰۰). مجموعه اقدامات و افتخارآفرینی‌های شهید قاسم سلیمانی در دوران چهل‌ساله انقلاب اسلامی، ایشان را به چهره‌ای بین‌المللی و نماد مقاومت تبدیل کرده است. بنابراین بررسی مکتب شهید قاسم سلیمانی به عنوان مکتبی جهان‌شمول و اخروی و الگوسازی آن برای الگوگیری از سوی فرماندهان و مدیران از ضرورت‌های اساسی جامعه امروزی ماست (دهقانی و پاشایی، ۱۳۹۹). شهید حاج قاسم سلیمانی در تراز

گسترده به عنوان عامل مهمی در موفقیت‌های فردی و حرفه‌ای شناخته شده است (سالوی و مایر، ۱۹۹۰). این هوش در سال‌های اخیر به عنوان مهم‌ترین عامل در موفقیت فردی و اجتماعی افراد شناخته شده و اهمیت آن حتی بیش از هوش بهر^۱ قلمداد شده است (گلמן، ۱۹۹۵). تحقیقات فراوانی نشان داده است که هوش شناختی تنها در ۲۰ درصد موفقیت‌های ما مؤثر است و ۸۰ درصد موفقیت‌های ما، وابسته به عاملی به نام هوش هیجانی بوده و اهمیت آن به حدی زیاد است که هوش هیجانی را از لوازم مدیریت تنش‌های روزانه می‌دانند (حیدری، ۱۴۰۳).

دانیل گلמן از روان‌شناسان برجسته قرن بیستم، هوش هیجانی را به معنای توانایی شخص در حفظ انگیزه، مقاومت و پایداری در مقابل ناملایمات، مهار تکانه‌های خود، به تعویق انداختن ارضای خواسته‌ها برای رسیدن به یک هدف، تنظیم احوالات روحی، امیدواری و همچنین قدرت برقراری همدلی با دیگران دانسته است (همان).

گلמן پنج مؤلفه اصلی برای هوش هیجانی برشمرده است: خودآگاهی، خودگردانی، خود انگیزشی، همدلی و روابط مؤثر (گلמן ۱۹۹۵، به نقل از میردربکوندی، ۱۳۹۰). خودآگاهی، به معنای تشخیص هیجان‌های خود، در زمان وقوع حوادث مختلف، خودگردانی به معنای مدیریت و کنترل هیجان‌ها متناسب با موقعیت، خود انگیزشی به معنای به هیجان آوردن خود و استفاده از آن‌ها برای هدفی خاص، تسلط بر خویشتن و داشتن خلاقیت، همدلی به معنای شناخت هیجان‌های دیگران و توانایی همدلی با آنان و ارتباط مؤثر به معنای تنظیم روابط با دیگران و مهارت کنترل و اداره هیجانات آن‌ها است (گلמן، ۱۹۹۵).

بار-آن^۲ هوش هیجانی را چنین تعریف می‌کند: هوش هیجانی مجموعه‌ای از توانایی‌ها، شایستگی‌ها و مهارت‌های غیرشناختی است که بر توانایی فرد برای موفقیت در مقابله با فشارها و الزامات محیطی تأثیر می‌گذارد (حمزه‌گان، ۱۳۸۳). به عبارتی، از دیدگاه بار-آن، هوش هیجانی شامل مهارت‌هایی است که تعیین می‌کنند فرد چگونه با خود و دیگران کنار می‌آید، چگونه با خواسته‌های روزمره مواجه می‌شود، و تا چه اندازه در زندگی سازگار و

1 Intelligence Quotient

2 Reuven Bar-On

آمدن هیجان‌ها ایفا می‌کند؛ اما زمانی که هیجانات به غلیان درآیند، این تعادل برهم می‌خورد؛ در این موارد، ذهن هیجانی در مقام برتر قرار می‌گیرد و بر ذهن خردگرا مسلط می‌شود. به یک معنا، انسان دو نوع هوش دارد: هوش هیجانی و هوش عقلانی. هر دوی آنها آنچه در زندگی انجام می‌دهیم را تعیین می‌کنند. به‌طوری که حتی هوش شناختی، نمیتواند بدون هوش هیجانی به بهترین شکل کار کند. کنار گذاشتن هیجانات و استفاده صرف از منطق صحیح نبوده؛ بلکه باید تعادلی هشیارانه میان این دو به وجود آورد. از نظر گلمن هوش هیجانی، به معنای این است که فرد بتواند انگیزه خود را حفظ نماید، در مقابل ناملازمات پایداری کند، تکانه‌های خود را کنترل کند و ارضای خواسته‌های خود را جهت رسیدن به یک هدف به تعویق بیندازد، حالات روحی خود را تنظیم کند و نگذارد پریشانی خاطر، قدرت تفکر او را خدشه‌دار سازد، با دیگران همدلی کند و امیدوار باشد. وی معتقد است در پیش‌بینی قابلیت اشخاص، هوش هیجانی نسبت به هوش شناختی حاصل از آزمون‌های سنتی هوش، شاخص بهتری است (گلمن، ۱۹۹۸، به نقل از زمردی، ۱۳۹۱).

همان‌طور که ملاحظه می‌شود با ارتقای هوش هیجانی می‌توان پاسخ‌های مناسبی برای بسیاری از مشکلات نهفته زندگی یافت. امروزه مقاله‌ها، کتاب‌ها و کارگاه‌های آموزشی متعددی درباره هوش هیجانی تدوین و برگزار می‌شود که همگی تلاشی است بر نشان‌دادن راهکارهایی نو برای مقابله با مشکلات فردی و بین‌فردی جوامع پیچیده کنونی (میردریگوندی، ۱۳۹۰). در حقیقت چون هیجان امری گریزناپذیر و مهم در انسان است و هوش هیجانی وظیفه تعدیل هیجانات را به عهده دارد؛ می‌توان گفت انسان با مدیریت صحیح هیجانات به‌سوی کامیابی در زندگی گام برمیدارد (رامین، حق‌ی و پورسیدآقایی، ۱۴۰۰).

۱-۲. بیان مسأله

هوش هیجانی^۱ به توانایی شناسایی، درک و مدیریت احساسات خود و دیگران اشاره دارد. این مفهوم برای اولین بار توسط سالوی و مایر^۲ در اوایل دهه ۱۹۹۰ معرفی شد و به‌طور

1 Emotional Quotient

2 Peter Salovey & John D. Mayer

قرار می‌دادند. افلاطون^۱ معتقد بود که هیجانات، جنبه ابتدایی و حیوانی انسان هستند و با عقل و منطق ناسازگارند. فروید باور داشت که هیجانات تفکر منطقی را تضعیف می‌کنند. به عبارتی دیگر آنها به هیجانات به عنوان جنبه غیرعقلانی که در مقابل هوش شناختی قرار دارد، می‌نگریستند و آن زمانی بود که هوش را یک مفهوم تک‌بعدی به معنی توانایی تفکر انتزاعی و توانایی‌های شناختی تعریف می‌کردند و هیجان را پاسخی سازمان‌نایافته و آشفته به محرک‌ها می‌انگاشتند (کاوسی، ۱۳۸۹).

اما تحقیقات گسترده‌ای که در حوزه‌های هوش و هیجان به‌ویژه در یک سده اخیر انجام پذیرفت، با به چالش کشیدن دیدگاه سنتی، به ارتباط نزدیک و درهم‌تنیدگی هوش و هیجان تأکید نمود. در قرآن و حدیث نیز بر رابطه‌ی متقابل هوش و هیجان تأکید شده و مدیریت هیجان از اوصاف افراد راه‌یافته و خردمند معرفی شده است (قربانی و همکاران، ۱۳۷۹).

در حدود سال ۱۹۹۰ اصطلاحی به نام هوش هیجانی برای اولین بار به‌وسیله سالووی و مایر، در ادبیات پژوهشی به کار برده شد که بسیار هم مورد استقبال قرار گرفت. آنها هوش هیجانی را به معنای توانایی زیر نظر گرفتن احساسات و هیجانات خود و دیگران، تمایز گذاشتن بین آنها و استفاده از اطلاعات حاصل از آنها در تفکر و اعمال خود، تعریف کردند (الم و کربی^۲، ۲۰۰۰).

در سال ۱۹۹۵ گلمن با چاپ کتاب خود، اصطلاح هوش هیجانی را مجدداً سر زبانها انداخت. وی اظهار می‌کند که انسان دو ذهن دارد؛ با یکی فکر می‌کند و با یکی احساس می‌کند. تقسیم ذهن به دو بخش هیجانی و خردگرا، مانند تمایزی است که برخی میان قلب و سر قائلند. این دو ذهن کاملاً مستقل بوده و مداربندی متمایزی در مغز دارند؛ اما در عین تمایز درهم تنیده هستند و بسیاری از مواقع هماهنگی فوق‌العاده‌ای دارند؛ احساس لازمه فکر و فکر لازمه احساس است. جنبه هیجانی ذهن، به صورتی تنگاتنگ، با ذهن خردگرا به کار مشغول می‌شود و فکر را توانا یا ناتوان می‌سازد. مغز متفکر نیز نقشی اساسی در پدید

^۱ Platon

^۲ Elm, A & Kirby, B

۱- ۱. مقدمه

به عقیده جامعه‌شناسان، نقش اساسی احساسات و هیجانات در تکامل انسان و حفظ بقای او این است که در لحظات حساس و حیاتی، قلب یا احساس جلوتر از سر یا همان عقل و منطق عمل می‌کند و انسان در موقعیت‌های دشوار و به هنگام انجام وظایف مهم که در آنها نیروی عقل عمل نمی‌کند، توسط نیروی هیجان اداره می‌شود (گلمن^۱، ۱۳۹۲). همه احساسات و هیجان‌های ما در اصل، برنامه‌هایی فوری برای اداره زندگی ما و انگیزه‌هایی برای عمل هستند. احساساتی نظیر: عصبانیت و خشم، ترس و هراس، خوشحالی، عشق و محبت، شگفتی و حیرت، تنفر و بیزاری؛ غم و اندوه و... (حیدری، ۱۴۰۳).

از آنجاکه بخش عظیمی از وجود انسان را هیجان تشکیل می‌دهد و حضور مستقیم و غیرمستقیم هیجان‌ها را حتی می‌توان در قله‌های استدلال، عقلانیت، و براهین عقلی مشاهده کرد، بی‌اعتنایی به آنها و مدیریت نکردن و مسامحه و غفلت در بیان‌شان می‌تواند عواقب غیر قابل جبرانی برای انسان در پی داشته باشد. مطالعات و پژوهش‌های جدید بیانگر آن است که فقدان هوش هیجانی می‌تواند اثرات سوئی بر زندگی فردی و اجتماعی انسان بگذارد و بر عکس تقویت و مدیریت آن زمینه‌ساز موفقیت‌های چشمگیر خواهد بود. آموزش هوش هیجانی می‌تواند بستر مناسبی را برای اعتلای فردی و اجتماعی در حوزه‌های مختلف و متنوع فرهنگی فراهم آورد (فاطمی، ۱۳۸۵).

هوش هیجانی در تعریف، علاوه بر همه دشواری‌هایی که در تعریف هیجان وجود داشت، با یک دشواری اساسی دیگر نیز مواجه است و آن این است که هوش هیجانی از دو واژه «هوش» و «هیجان» تشکیل شده است و از دیرباز فلاسفه و علما این دو را در برابر یکدیگر

^۱ Daniel Goleman

فصل اول: کلیات و مفاهیم پژوهش

۵۳	۳-۱-۲. مفاهیم اساسی در تحلیل محتوای کیفی
۵۵	۳-۱-۳. فرآیند و مراحل تحلیل محتوای کیفی
۵۵	۳-۲. روش گردآوری داده‌ها
۵۶	۳-۲-۱. منابع داده‌ها
۶۰	۳-۲-۲. نمونه‌گیری و حجم داده
۶۰	۳-۲-۳. فرآیند گردآوری داده‌ها
۶۱	۳-۲-۴. کفایت داده (اشباع و تکرارپذیری)
۶۱	۳-۳. ابزار گردآوری داده‌ها
۶۲	۳-۴. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۳	۳-۴-۱. بررسی میزان موثق بودن نتایج پژوهش
۶۵	فصل چهارم: یافته‌های پژوهش
۶۶	۴-۱. یافته‌های مربوط به مؤلفه‌های هوش هیجانی
۱۰۹	۴-۲. یافته‌های مربوط به موثق بودن نتایج
۱۲۱	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری
۱۲۲	۵-۱. بحث و نتیجه‌گیری در خصوص یافته‌های تحقیق
۱۳۸	۵-۲. محدودیت‌های تحقیق
۱۳۹	۵-۳. پیشنهادهای تحقیق
۱۴۱	فهرست منابع

فهرست جداول

۵۷	جدول شماره ۱ (جدول منابع داده‌ها)
۶۸	جدول شماره ۲ (جدول حرکت از واحدهای معنایی به کدها)
۹۹	جدول شماره ۳ (جدول حرکت از کدها به مقوله‌ها)
۱۱۰	جدول شماره ۴ (جدول روایی محتوای (CVI) کدها)
۱۱۰	جدول شماره ۵ (جدول روایی محتوای (CVI) مقوله‌ها)

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم پژوهش	۱
۱-۱. مقدمه	۲
۱-۲. بیان مسأله	۴
۱-۳. ضرورت پژوهش	۷
۱-۴. اهداف پژوهش	۸
۱-۵. سؤالات پژوهش	۸
۱-۶. مفاهیم پژوهش	۸
۱-۶-۱. هوش	۸
۱-۶-۲. هیجان	۹
۱-۶-۳. هوش هیجانی	۱۰
۱-۶-۴. شخصیت	۱۰
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق	۱۲
۲-۱. بخش اول: مبانی نظری	۱۳
۲-۱-۱. ماهیت هوش هیجانی	۱۳
۲-۱-۲. تاریخچه هوش هیجانی	۱۹
۲-۱-۳. نظریه‌های هوش هیجانی	۲۲
۲-۱-۴. مولفه‌های هوش هیجانی	۳۰
۲-۱-۵. پیامدهای هوش هیجانی	۳۲
۲-۲. بخش دوم: پیشینه پژوهش	۳۶
۲-۲-۱. پژوهش‌های داخلی	۳۶
۲-۲-۲. پژوهش‌های خارجی	۴۵
فصل سوم: روش پژوهش	۵۰
۳-۱. روش پژوهش	۵۱
۳-۱-۱. ماهیت روش تحلیل محتوای کیفی	۵۱

چکیده

هوش هیجانی که به توانایی شناسایی، درک و مدیریت هیجانات خود و دیگران اشاره دارد، به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در تبیین موفقیت‌های فردی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی مؤلفه‌های هوش هیجانی شخصیت شهید حاج قاسم سلیمانی و با رویکرد کیفی و به روش تحلیل محتوای عرفی انجام شد. داده‌های پژوهش از طریق مطالعه منابع مکتوب و تصویری مرتبط با سیره، گفتار و کنش‌های شهید سلیمانی گردآوری گردید. در این راستا، بیش از ۱۶۰ سند مکتوب، صوتی و تصویری با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس اصل اشباع در حجم نمونه انتخاب و بررسی شدند. تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی شیه و شانون (۲۰۰۵) انجام گرفت و شامل مراحل خوانش مکرر متون، استخراج واحدهای معنایی، کدگذاری اولیه، سازمان‌دهی کدها در قالب زیرمقوله‌ها و در نهایت استخراج مقوله‌های اصلی بود. حاصل این فرایند، استخراج ۲۱۵ واحد معنایی، ۲۷۹ کد و ادغام آن‌ها در قالب ۱۷ مؤلفه اصلی هوش هیجانی بود. به منظور اطمینان از روایی محتوای نتایج، به وسیله شاخص روایی محتوای (CVI) و بر اساس معیار لاوشی (۱۹۷۵) با نظر ۸ نفر از صاحب‌نظران حوزه روان‌شناسی، یافته‌ها تایید شد. یافته‌های پژوهش نشان داد مؤلفه‌های هوش هیجانی شخصیت شهید سلیمانی بدین شرح‌اند: خودشکوفایی معنوی، خودآگاهی هیجانی، خودانگیختگی، خلق مثبت، تحمل فشار روانی، کنترل تکانه، واقعیت‌سنجی، حل مسئله، انعطاف‌پذیری، عزت نفس، استقلال، رهبری الهام‌بخش، همدلی، روابط اجتماعی مؤثر، انگیزش دیگران، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ابراز صحیح هیجانات. یافته‌های پژوهش همچنین مؤلفه «خودشکوفایی معنوی» را به عنوان بنیادی‌ترین و محوری‌ترین مؤلفه شناساندند؛ به گونه‌ای که سایر مؤلفه‌های هوش هیجانی شهید سلیمانی در نسبت با آن معنا و جهت‌گیری می‌یافتند. این نتایج می‌تواند مبنایی برای بازاندیشی در الگوهای بومی و معنویت‌محور هوش هیجانی فراهم آورد.

واژگان کلیدی: هوش، هیجان، هوش هیجانی، شخصیت، شهید حاج قاسم سلیمانی

سپاسگزاری

در وهله نخست شکرگزار خداوند مهربانم که پس از فراز و فرودهای فراوان، تقدیر مسیر علمی‌ام را به شناخت بیشتر شهید حاج قاسم سلیمانی، این اسطوره بی‌نظیر تاریخ پرافتخار وطنم گره زد. اسطوره‌ای که به الگویی عملی و عینی تبدیل شد برای هر آنچه مکتب انسان‌ساز امام خمینی (ره) آن را به عنوان افق حرکت انسانی و اسلامی خود ترسیم می‌کرد. برای حقیر، جذاب‌تر از معجزات نظامی این قهرمان ملی که آوازه‌اش حتی تحسین دشمنان وی در سراسر جهان را به همراه داشته، بررسی ابعاد انسانی و معنوی کم‌نظیر روح بزرگ او بود. باید اقرار کنم در مسیر این تحقیق، بارها به این نتیجه رسیدم که مدل‌ها و تعاریف موجود در حوزه هوش هیجانی، بسیار محدودتر از آنند که عمق و حقیقت ابعاد شخصیتی شهید سلیمانی را برای ما تبیین کنند. به راستی حقیقت شخصیتی را که آنقدر در محبت الهی ذوب شده بود که در جهنم جنون‌انگیز جنگ، راه حل مسئله و مدیریت بحران را نه فقط در تکنیک‌های کلیشه‌ای و زمینی روانشناختی، بلکه با توجه عرفانی و محبت به آهوهای گرسنه در آن سر معرکه نبرد جستجو می‌کرد، آیا می‌توان با روش‌های پوزیتیویستی و متد مرسوم روانشناسی سکولار ادراک کرد؟! این درست که با همین مدل‌ها و روش‌های محدود فعلی می‌توان تا حدی به ارزش‌ها، فرایندها و ماهیت چنین شخصیتی پی برد، اما فردی که ریشه‌ی تمام ابعاد هوش هیجانی‌اش در آسمان است را نمی‌توان با ذره‌بین زمینی کندوکاو کرد!

از استاد راهنمای گرامی‌ام، جناب حجت‌الاسلام دکتر خطیب، به پاس راهنمایی‌های علمی، صبر و انگیزه‌بخشی‌های بی‌دریغشان در طول مسیر پژوهش، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم. از همسر مهربانم که با وجود مشغله‌های زیاد پایان‌نامه خود، با صبر، فداکاری و دلگرمی‌اش پشتیبان من بود، نهایت قدردانی را دارم. همچنین از پدر عزیزم که همدلانه مرا از کودکی با روحیه و تفکر نقاد علمی آشنا کرد و نیز مادر مهربانم که دامن مهر و فداکاریش را برایم گستراند تا امروز در این مرحله از زندگی، به این مهم دست یابم، خاضعانه تشکر کرده و دستشان را می‌بوسم. در نهایت، ارادت و احترام خالص خود را به شهید والامقام، سپهبد حاج قاسم سلیمانی ابراز می‌کنم که یاد و راه ایشان همواره الهام‌بخش تمام آزادگان جهان خواهد بود.

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است. اینجانب سید صادق کاظمی دانش پژوه رشته مشاوره خانواده، مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع «بررسی مولفه های هوش هیجانی در شخصیت شهید حاج قاسم سلیمانی» رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده اینجانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد: «کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره خانواده است که در سال ۱۴۰۴ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقای دکتر سید مهدی خطیب از آن دفاع شده است».

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

سید صادق کاظمی اَوَنجی

امضاء

بسمه تعالی

«تعهدنامه اصالت پایان نامه»

اینجانب سید صادق کاظمی، فرزند سید رضا، متولد ۱۳۷۷/۵/۳، به شماره شناسنامه ۰۳۷۱۶۹۳۹۰۱، صادره از قم، به شماره دانش پژوهی ۴۰۱۱۱۵۰۰۲، رشته مشاوره خانواده، متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب بوده و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده، مطابق مقررات، ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

سید صادق کاظمی اَوَنجی

امضاء

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان‌نامه کارشناسی ارشد

بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید حاج قاسم سلیمانی

استاد راهنما:

سید مهدی خطیب

دانش پژوه:

سید صادق کاظمی آونجی

تاریخ دفاع:

دی ماه ۱۴۰۴

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

صورت جلسه دفاع پایان نامه

بابت یاد خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عج) (علیه السلام) فرما

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد جناب آقای: سید صادق کاظمی اوجنی رتبه: مشاوره (مشاوره خانواده)

تحت عنوان: بررسی مولفه های هوش هیجانی در شخصیت سرور شهید حاج قاسم سلیمانی

با حضور اساتید ارجمند، استاد مشاور و هیأت داوران در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۴۰۲/۰۶/۲۸ برگزار گردید.

پایان نامه ایشان با کتب نموده عدد: ۱۸ به حروف: هجده به نام با درجه علمی: دکتری پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا احمدی	دانشیار	
استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سید مهدی خطیب	استادیار	
استاد مشاور:		
استاد داور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد فرهوش	استادیار	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای سید مهدی موسوی	استاد	

معاون آموزشی مؤسسه

مادی ارشاد حسینی

الحمد لله الذي
خلقنا من
الحمم

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان‌نامه کارشناسی ارشد

بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی در شخصیت شهید حاج قاسم سلیمانی

استاد راهنما:

سید مهدی خطیب

دانش پژوه:

سید صادق کاظمی آونجی

تاریخ دفاع:

دیماه ۱۴۰۴